

## Literatura

Arczewska M., Stec P., Spółki prawa handlowego nie powinny mieć możliwości uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego, Instytut Spraw Publicznych, "Analizy i Opinie" 2015, nr 35, <http://www.isp.org.pl/files/12765009940970355001117010480.pdf> (dostęp: 2.02.2022).

Baluffi G., *The Charity of the Church. A Proof of Her Divinity*, Dublin 1885.

Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2010.

Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2010.

Banaszak B., Boć J., Jabłoński M., w: J. Boć (red.), *Konstytucje Rzeczypospolitej oraz komentarz do Konstytucji RP z 1997 roku*, Wrocław 1998.

Banaś H., Rządy prawa wobec moralności: klauzula sumienia w pracy, w: A. Bator, J. Helios, W. Jedlecka (red.), *Rządy prawa i europejska kultura prawna*, Wrocław 2014.

Bartnicki R., Fundamentalne zasady funkcjonowania uniwersytetów: średniowieczne wzorce i współczesne dylematy, "Saeculum Christianum" 2001, nr 8.

Basset W.W., Private religious hospitals: Limitations upon autonomous moral choices in reproductive medicine, "Journal of Contemporary Health Law & Policy" 2001, vol. 17(2).

Bedford E.L., The concept of institutional conscience, "The National Catholic Bioethics Quarterly" 2012, vol. 12(3). <https://doi.org/10.5840/ncbq201212324>

Bierć A., *Zarys prawa prywatnego. Część ogólna*, Warszawa 2015.

Biesaga T., hasło "sumienie", w: *Powszechna encyklopedia filozofii*, t. 9, Lublin 2008.

Boratyńska M., Konieczniak P., *Prawa pacjenta*, Warszawa 2001.

Bosek L., Klauzula sumienia, w: M. Safjan (red.), *Prawo wobec medycyny i biotechnologii*, Warszawa 2011.

Bosek L., Problem zakresowej niekonstytucyjności art. 39 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, w: P. Stanisz, J. Pawlikowski, M. Ordon (red.), *Sprzeciw sumienia w praktyce medycznej - aspekty etyczne i prawne*, Lublin 2014.

Bosek L., W sprawie kwalifikacji więzi rodzinnej jako dobra osobistego (uwagi krytyczne na tle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego), "Forum Prawnicze" 2015, nr 3.

Brzozowski A., Kocot W.J., Skowrońska-Bocian E., *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2010.

Brzozowski W., Prawo lekarza do sprzeciwu sumienia (po wyroku Trybunału Konstytucyjnego), "Państwo i Prawo" 2017, nr 7.

Brzozowski W., Uzewewnętrznianie przynależności religijnej. Zagadnienia systemowe, w: R. Wieruszewski, M. Wyrzykowski, J. Kondratiewa-Bryzik (red.), *Prawne granice wolności sumienia i wyznania*, Warszawa 2012.

Brzozowski W., Wolność myśli, sumienia i religii, w: W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek, *Prawa człowieka*, Warszawa 2021.

Bucar L., *When Catholic and Non-Catholic Hospitals Merge: Reproductive Health Compromised, Catholics for a Free Choice*, 1998,

<https://www.catholicsforchoice.org/topics/healthcare/documents/1998reprohealthcompromised.PDF>  
(dostęp: 2.02.2022).

Buchholz R.A., Rosenthal S.B., Integrating ethics all the way through: The issue of moral agency reconsidered, "Journal of Business Ethics" 2006, vol. 66. <https://doi.org/10.1007/s10551-005-5588-9>

Bugajna-Sporczyk D., Janson I., w: D. Bugajna-Sporczyk, E. Dźbeńska, I. Janson, M. Sztekier-Łabuszewska, Fundacje i stowarzyszenia. Prawo i praktyka, Warszawa 2005.

Buklijaš T., Medicine and society in the medieval hospital, "Croatian Medical Journal" 2008, vol. 49(2). <https://doi.org/10.3325/cmj.2008.2.151>

Ceglarski A., Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jako organizacja pożytku publicznego, "Rejent" 2006, nr 6.

Chauvin T., Osoba fizyczna czy człowiek? Kilka refleksji na temat podmiotu prawa, "Principia" 2015, t. 61-62.

Cioch H., Fundacje prowadzące działalność gospodarczą, "Państwo i Prawo" 1988, nr 11.

Cisek A., w: E. Gniewek (red.), Kodeks cywilny, t. 1, Komentarz do artykułów 1-534, Warszawa 2004.

Cody A.M., Success in New Jersey: Using the Charitable Trust Doctrine to preserve women's reproductive services when hospitals become Catholic, "The New York University Annual Survey of American Law" 2000, vol. 57.

Cwynar K.M., Idea uniwersytetu w kulturze europejskiej, "Polityka i Społeczeństwo" 2005, nr 2.

"Czas honoru", prace na powązkowskiej Łączce i BZ WBK docenione przez Kapitułę Strażnika Pamięci!, "Do Rzeczy" z 5 listopada 2013 r., <http://dorzeczy.pl/id,1744/Czas-honoru-prace-na-powazkowskiej-Laczce-i-BZ-WBK-docenione-przez-Kapitule-Straznika-Pamieci.html> (dostęp: 2.02.2022).

Czerwiński J., w: Z. Cybichowski (red.), Encyklopedia podręczna prawa publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego), t. II, Warszawa 1930.

Dales R.C., The Intellectual Life of Western Europe in the Middle Ages, Washington 1980.

Davies M., For Altar and Throne: The Rising in the Vendee, St. Paul 1997.

Davis S., Lansing P., When two fundamental rights collide at the pharmacy: The struggle to balance the consumer's right to access contraception and the pharmacist's right of conscience, "DePaul Journal of Health Care Law" 2009, vol. 12(1).

De George R.T., The moral responsibility of the hospital, "Journal of Medicine and Philosophy" 1982, vol. 7(1). <https://doi.org/10.1093/jmp/7.1.87>

Dercz M., Rek T., Ustawa o działalności leczniczej. Komentarz, Warszawa 2012.

Durkheim É., De la division du travail social, Paris 1893.

Durland S.L., The case against institutional conscience, "Notre Dame Law Review" 2011, vol. 86(4).

Dyttus E., Klauzula sumienia - przywilej lekarza, problem pacjenta, w: J. Haberko, R.D. Kocyłowski, B. Pawelczyk (red.), *Lege artis: problemy prawa medycznego*, Poznań 2008.

Epping V., Grundrechte, Berlin-Heidelberg 2004. <https://doi.org/10.1007/978-3-662-07603-3>

Fleckner A.M., Corporate Law Lessons from Ancient Rome, Harvard Law School Forum on Corporate Governance and Financial Regulation, 19 lipca 2011 r., <https://corpgov.law.harvard.edu/2011/06/19/corporate-lawlessons-from-ancient-rome/> (dostęp: 2.02.2022).

Florczak-Wątor M., Horyzontalny wymiar praw konstytucyjnych, Kraków 2014.

Flynn C., Wilson R.F., Institutional conscience and access to services: Can we have both?, "American Medical Association Journal of Ethics" 2013, vol. 15(3). <https://doi.org/10.1001/virtualmentor.2013.15.3.pfor1-1303>

Frączak P., Kulik-Bielińska E., Instytucja fundacji w Polsce, w: Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009.

French P.A., Collective responsibility and the practice of medicine, "Journal of Medicine and Philosophy" 1982, vol. 7. <https://doi.org/10.1093/jmp/7.1.65>

Fuchs J., The Absolute in Morality and the Christian Conscience, "Gregorianum" 1990, vol. 71.

Galewicz W., O właściwe rozumienie medycznej klauzuli sumienia, Polskie Towarzystwo Bioetyczne, [http://www.ptb.org.pl/pdf/galewicz\\_klauzula.pdf](http://www.ptb.org.pl/pdf/galewicz_klauzula.pdf) (dostęp: 2.02.2022).

Galloro V., Vanguard to acquire two hospitals from Resurrection, "Modern Healthcare", 24 listopada 2009 r., <https://www.modernhealthcare.com/node/541891/printable/print> (dostęp: 2.02.2022).

Garlicki L., Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, Warszawa 2021.

Garrison F.H., An Introduction of the History of Medicine, Philadelphia 1914.

Geremek B., Po co nam uniwersytet - odczyt wygłoszony 1 października 2000 r. z okazji 600-lecia odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wyborcza.pl z 7 października 2000 r., <https://wyborcza.pl/7,75248,139430.html> (30.6.2022).

Gersdorf M., Raczkowski M., Rączka K., Kodeks pracy. Komentarz, LEX 2014.

Gieysztor A., Systemy wartości w tradycji uniwersyteckiej, w: H. Żytkowicz (red.), Idea uniwersytetu u schyłku Tysiąclecia, Warszawa 1998.

Główny Urząd Statystyczny, Polska w liczbach, Warszawa 2020.

Gnys A., Spółka to nie organizacja pożytku publicznego, "Rzeczpospolita" z 20 grudnia 2004 r.

Goodpaster K.E., Matthews J.B. Jr, Can a corporation have a conscience?, "Harvard Business Review", January 1982, <https://hbr.org/1982/01/can-a-corporation-have-a-conscience> (dostęp: 2.02.2022).

Górski A. (red.), Leksykon prawa medycznego. 100 podstawowych pojęć, Warszawa 2012.

Granat M., Granice wolności religijnej w społeczeństwie pluralistycznym, w: J. Krukowski, O. Theisen (red.), Kultura i prawo. Materiały III Międzynarodowej Konferencji na temat Religia i wolność religijna w Unii Europejskiej. Warszawa, 2-4 września 2002 r., Prace Wydziału Nauk Prawnych, t. III, Lublin 2003.

Greenawalt K., Objections in conscience to medical procedures: Does religion make a difference?, "University of Illinois Law Review" 2006, s. 799.

Gronkiewicz-Waltz H., w: H. Gronkiewicz-Waltz, M. Wierzbowski (red.), Prawo gospodarcze. Zagadnienia administracyjnoprawne, Warszawa 2013.

Grzybowski S., Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego, Warszawa 1957.

Grzybowski S., System prawa cywilnego. Część ogólna, Ossolineum, 1974.

Guczalska K., CSR i Milton Friedman. "Opowieść wigilijna" i zły kapitalista, "Principia" 2014, t. 59-60, <http://www.guczalska.pl/teksty-naukowe/csr-i-milton-friedman-opowiesc-wigilijna-i-zly-kapitalista.html> (dostęp: 2.02.2022).

Hasińska I., Charakter prawny spółki cywilnej na tle historycznym i prawnoporównawczym, Poznań 2013.

Haskins C.H., The Rise of Universities, New York 1923.

Hasson K.S., The Right to Be Wrong: Ending the Culture War over Religion in America, Encounter Books, 2005.

Hosay C.K., Compliance with patients' end-of-life wishes by nursing homes in New York City with conscience policies, "Omega Journal of Death and Dying" Omega (Westport), 2001-2002, vol. 44(1). <https://doi.org/10.2190/RC21-29WG-QTCE-2NY1>

Hucal M., w: A. Mezglewski (red.), Leksykon prawa wyznaniowego. 100 podstawowych pojęć, Warszawa 2014.

Ikemoto L.C., When a hospital becomes Catholic, "Mercer Law Review" 1996, vol. 47(4).

Internetowy słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/depozytariusz;2554759.html> (dostęp: 18.01.2022).

Jacek A., Stosowanie klauzuli sumienia przez lekarza - aspekty etyczne i prawne, w: J. Hartman, M. Waligóra (red.), Etyczne aspekty decyzji medycznych, Warszawa 2011.

Janik J., Niedoróbka w ustawie o działalności leczniczej? Prawnicy dyskutują, ministerstwo tłumaczy, RynekZdrowia.pl, 5 lipca 2011 r., <http://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Niedorobka-w-ustawie-o-dzialalnosci-leczniczej-Prawnicy-dyskutuja-ministerstwo-tlumaczy,110181,2.html> (dostęp: 2.02.2022).

Janowski J., Taracha P., Ważniejsze formy organizacyjno-prawne działania w obszarze "trzeciego sektora" w Polsce, w: M. Granat (red.), Organizacje pozarządowe w Polsce. Podstawy prawno-finansowe, Warszawa 2000.

Janyga W., Wolność sumienia i wyznania wobec wyzwań pluralizmu religijnego (na tle wyroku Federalnego Sądu Konstytucyjnego Niemiec z 24 IX 2003 r.), "Państwo i Prawo" 2004, nr 10.

Jarass H.D., EU-Grundrechte. Ein Studien- und Handbuch, München 2005.

Jarass H.D., Pieroth B., Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Kommentar, München 2011.

Jasienica P., Rozważania o wojnie domowej, Warszawa 2008.

Johann W., Lewaszkiwicz-Petrykowska B., Wolność sumienia i wyznania w orzecznictwie konstytucyjnym - status jednostki, "Biuletyn Trybunału Konstytucyjnego": Wolność sumienia i wyznania w orzecznictwie konstytucyjnym. XI Konferencja Europejskich Sądów Konstytucyjnych. Warszawa, 16-20 maja 1999 r., numer specjalny z 1999 r.

Karkowski T., Organy zarządzające podmiotami leczniczymi, "Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie" 2012, nr VI.

Karolczak J.M., Opinia prawna na temat osobowości prawnej samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej w świetle ustawy o działalności leczniczej, "Zeszyty Prawnicze BAS" 2011, nr 4(32).

Kawałko A., Witczak H., Prawo cywilne, Warszawa 2008.

Kędzia Z., Dobra osobiste a prawa obywatelskie, w: J.S. Piątkowski (red.), Dobra osobiste i ich ochrona w polskim prawie cywilnym, Wrocław 1986.

Kidyba A., Prawo handlowe, Warszawa 2013.

Kolańczyk K., Prawo rzymskie, Warszawa 1997.

Komorowski P., Sprawa organizacji Catholic Care z Leeds. Konflikt konkurujących wartości w kwestii adopcji dzieci przez osoby homoseksualne, w: T. Jasudowicz, J. Gierszewski, P. Zientkowski (red.), Z problemów bezpieczeństwa. Prawa człowieka, Biblioteka PWSH Pomerania w Chojnicach, "Zeszyt Naukowy" 2012, nr 4/2b.

Kopaczyńska-Pieczniak K., Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Warszawa 2013.

Kopyra J., Komu status organizacji pożytku publicznego, "Rzeczpospolita" z 20 października 2005 r., <http://archiwum.rp.pl/artukul/576630-Komu-status-organizacji-pozytku-publicznego.html> (dostęp: 2.02.2022).

Kordasiewicz B., Cywilnoprawna ochrona prawa do prywatności, "Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2000, nr 1.

Kościelny P., Informacja prawna dotycząca klauzuli sumienia w zawodach medycznych w Niemczech, "Zeszyty Prawnicze BAS" 2012, nr 3(35).

KR, W Polsce działa 560 niepublicznych szpitali, głównie w oparciu o kontrakty, RynekZdrowia.pl, 22 października 2015 r., <http://www.rynekdrowia.pl/Finanse-i-zarzadzanie/W-Polsce-dziala-560-niepublicznych-szpitaliglownie-w-oparciu-o-kontrakty,156090,1.html> (dostęp: 18.01.2022).

Kubiak R., Prawo medyczne, Warszawa 2014.

Kubicki L., Sumienie lekarza jako kategoria prawna, "Prawo i Medycyna" 1999, nr 4.

Kubot Z., Status samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej a komercyjne usługi medyczne, "Prawo i Medycyna" 2010, nr 2.

Kułek M., Prawa osób należących do mniejszości wyznaniowych a zakaz dyskryminacji - czy w prawie polskim istnieje obowiązek wprowadzania racjonalnych usprawnień?, opinia 06/2015, Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego, <http://ptpa.org.pl/public/files/Racjonalne%20usprawnienia%20a%20religia.pdf> (dostęp: 2.02.2022).

Kumor B., Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym, w: Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce, Lublin 1969.

Kuryłowicz M., Wiliński A., Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu, Warszawa 2013.

Lamačková A., Conscientious objection in reproductive health care: Analysis of Pichon and Sajous v. France, "European Journal of Health Law" 2008, vol. 1(1). <https://doi.org/10.1163/092902708X300172>

Laun A., Das Gewissen. Oberste Norm, sittlichen Handelns, Innsbruck-Wien 1984.

Le Bon G., Psychologie des foules, Paris 1905.

- Lewandowska-Malec I., *Dobra osobiste*, Warszawa 2014.
- Limbach J., Promieniowanie Konstytucji na prawo cywilne, "Kwartalnik Prawa Prywatnego" 1999, nr 3.
- Łączkowski W., "Bezstronność" władz publicznych, "Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2006, nr 2.
- Łętowska E., Wpływ Konstytucji na prawo cywilne, w: M. Wyrzykowski (red.), *Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, Warszawa 2001.
- Mackiewicz H., Misja przedsiębiorstwa jako deklaracja sposobu konkurowania, "Przedsiębiorstwo i Region" 2009, nr 1.
- Marshall C., The spread of conscience clause legislation, "Human Rights Magazine" 2013, vol. 39(2).
- Michnik A., *Postępowanie o wpis do rejestru przedsiębiorców*, Warszawa 2009.
- Misztal H. (red.), *Prawo wyznaniowe*, Lublin 2000.
- Moore G., Corporate moral agency: Review and implications, "Journal of Business Ethics" 1999, vol. 21(4).
- Moreland M.P., Institutional conscience and moral dilemmas: Why "Freedom of Conscience" is bad for "Church Autonomy", "Georgetown Journal of Law and Public Policy" 2009, nr 7.
- Moszoro B., Znaczenie misji przedsiębiorstwa i jej wpływ na kompetencje przywódcze, "Management and Business Administration. Central Europe" 2012, t. 20(2). <https://doi.org/10.7206/mba.ce.2084-3356.5>
- Murdoch J., Ochrona prawa do wolności myśli, sumienia i wyznania w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Rada Europy, Strasburg 2012.
- Moulin L., *Średniowieczni szkolarze i ich mistrzowie*, Gdańsk-Warszawa 2002.
- Napierała P., *Religia i polityka w USA. Faith-based initiatives w okresie prezydentury G.W. Busha*, Kraków 2013.
- Naumowicz J., Instytucje charytatywne św. Bazylego. Bazyliaada, "Vox Patrum" 1996, t. 16(30-31).
- Nawrot O., Klauzula sumienia w zawodach medycznych w świetle standardów Rady Europy, "Zeszyty Prawnicze BAS" 2012, nr 3(35).
- Nelson L.J., God and woman in the Catholic hospital, "Journal of Legislation" 2004, vol. 31(1).
- Nesterowicz M., Karczewska-Kamińska N., Prawa pacjenta do świadczeń medycznych a prawo lekarzy (szpitali) i osób innych zawodów medycznych do klauzuli sumienia, "Prawo i Medycyna" 2015, t. 17(2).
- Nussbaum M.C., *Liberty of Conscience: In Defense of America's Tradition of Religious Equality*, New York 2008.
- Olszówka M., w: M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP, t. I, Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016.
- Osuchowski W., *Zarys rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1962.
- Panowicz-Lipska J., *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1975.

Pawlikowski J., Prawo do wyrażenia sprzeciwu przez personel medyczny - aspekty etyczno-prawne, "Prawo i Medycyna" 2009, nr 3.

Pace E.A., hasło: Universities, w: The Catholic Encyclopedia, t. XV, New York 1913.

Pazdan M., w: K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, t. I, Komentarz do artykułów 1-44911, Warszawa 2008.

Pellegrino E.D., The physician's conscience, conscience clauses, and religious belief: A Catholic perspective, "Fordham Urban Law Journal" 2002, vol. 30(1).

Popiołek W., w: J.A. Strzępka (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz, Warszawa 2009.

Pułto A., Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki, Warszawa 2002, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/usa.html> (dostęp: 20.01.2022).

Radecki G., Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce, Katowice 2009.

Radwański Z., Olejniczak A., Prawo cywilne - część ogólna, Warszawa 2013.

Risse G.B., Mending Bodies, Saving Souls: A History of Hospitals, New York 1999.

Romer T.M., Prawo pracy. Komentarz, LEX 2012.

Roszkiewicz J., Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez organy administracji publicznej, "Przegląd Legislacyjny" 2015, nr 4.

Rousseau J.J., Émile ou De l'éducation, w: Oeuvres complètes de J.J. Rousseau, Paris 1863.

Safjan M., Refleksje wokół konstytucyjnych uwarunkowań rozwoju ochrony dóbr osobistych, "Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2002, nr 1.

Schmidt A.J., Under the Influence: How Christianity Transformed Civilization, Grand Rapids, MI 2001.

Schmidt-Bleibtreu B., GG. Kommentar zum Grundgesetz, Köln 2008.

Schwierskott E., Gwarancja wolności sumienia w systemach prawnych Polski i Niemiec, "Przegląd Sejmowy" 2003, nr 6(59).

Schwierskott-Matheson E., Wolność sumienia i wyznania w wybranych państwach demokratycznych, Regensburg 2012.

Sepper E., Taking conscience seriously, "Virginia Law Review" 2012, vol. 98(7). <https://doi.org/10.2139/ssrn.1888375>

Serzhanova V., Tuora-Schwierskott E., Wolność sumienia i wyznania w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, "Gdańskie Studia Prawnicze" 2018, t. XL.

Siemianowski A., Sumienie. Analizy fenomenologiczne, "Studia Gnesnensia" 1979-1980, t. 5.

Sienicka A., Formy prawne przedsiębiorstw społecznych w Anglii i Walii, "Ekonomia społeczna - teksty 2006", <http://www.klon.org.pl/files/kuj-pom.ngo.pl/public/SES/biblioteka/autorskiesienicka.pdf> (dostęp: 2.02.2022).

Sitkowska K., Stępień T., Problematyka spółek ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności cywilnej i karnej, Warszawa 2011.

Skrzydło W., Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Kraków 2000.

Skwarzyński M., Sprzeciw sumienia w adwokaturze, w: A. Mezglewski, A. Tunia (red.), Standardy bezstronności światopoglądowej władz publicznych, Lublin 2013.

Sobczak J., Gołda-Sobczak M., Wolność sumienia i wyznania jako prawo człowieka, "Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska" 2012, Sectio K, vol. XIX(1).

Sobolewski P., w: K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. 1, Warszawa 2013.

Sonne J.A., Firing Thoreau: Conscience and at-will employment, "University of Pennsylvania Journal of Business Law" 2007, vol. 9. <https://doi.org/10.2139/ssrn.927989>

Stabryła A., Zarządzanie strategiczne w teorii i praktyce firmy, Warszawa 2000.

Stanisz P., w: A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisz, Prawo wyznaniowe, Warszawa 2011.

Stark R., Triumph of Christianity, New York 2011.

Stulberg D.B., Lawrence R.E., Shattuck J., Curlin F.A., Religious hospitals and primary care physicians: Conflicts over policies for patient care, "Journal of General Internal Medicine" 2010, vol. 25(7). <https://doi.org/10.1007/s11606-010-1329-6>

Sulmasy D.P., What is conscience and why is respect for it so important?, "Theoretical Medicine & Bioethics Journal" 2008, vol. 29(3). <https://doi.org/10.1007/s11017-008-9072-2>

Suski P., Stowarzyszenia i fundacje, Warszawa 2006.

Szafrański A., w: Z. Szażyk, A. Szafranski, Publiczne prawo gospodarcze, Warszawa 2013.

Szarszewski A., Zagierski M., Powstanie szpitali gdańskich a szpitalnictwo europejskie w średniowieczu, "Forum Medycyny Rodzinnej" 2010, t. 4(6).

Szczucki K., Klauzula sumienia - uwagi de lege lata i de lege ferenda, "Studia Iuridica" 2009, nr 50.

Szewczyk H., Ochrona dóbr osobistych w zatrudnieniu, Warszawa 2007.

Szostek A., Sumienie i źródła jego wiążącej mocy, "Ethos. Journal of the Society for Psychological Anthropology" 1989, t. 2(6/7).

Szot L., Powstanie i rozwój ruchu hospicyjnego, "Studia Warmińskie" 2009, t. XLVI.

Szpunar A., Ochrona dóbr osobistych, Warszawa 1979.

Szramka M., Wolność sumienia i wyznania (religii) w polskim prawie cywilnym i międzynarodowym, EdukacjaPrawnicza.pl, 17 lutego 2011 r., <http://www.edukacjaprawnicza.pl/aktualnosci/a/pokaz/c/aktualnosc/art/wolnosc-sumienia-i-wyznania-religii-w-polskim-prawie-cywilnym-i-miedzynarodowym/login/przypomnij.html?print=1&cHash=c700b-185bc3c1a8619a0303fb5db062d> (dostęp: 2.02.2022).

Szumowski W., Historia medycyny, Warszawa 1961.

Szyłło A., Prof. Romuald Dębski: Jestem z pacjentką na dobre i na złe, "Gazeta Wyborcza" z 18 czerwca 2014 r., [http://wyborcza.pl/duzyformat/1,139142,16171511,Debski\\_Jestem\\_z\\_pacientka\\_na\\_dobre\\_i\\_na\\_zle.html](http://wyborcza.pl/duzyformat/1,139142,16171511,Debski_Jestem_z_pacientka_na_dobre_i_na_zle.html) (dostęp: 18.01.2022).



Szymanek J., Konstytucjonalizacja prawa do wolności myśli, sumienia, religii i przekonań, "Studia z Prawa Wyznaniowego" 2007, t. 10.

Szymańska vel Szymanek P., Więż rodzinna w orzecznictwie Sądu Najwyższego, "Studia Prawnoustrojowe" 2019, nr 45. <https://doi.org/10.31648/sp.5244>

Tollefsen Ch., Institutional Conscience, Corporate Persons, and Hobby Lobby, w: J.B. Hammond, H.M. Alvare (red.), Christianity and the Laws of Conscience, Cambridge 2021. <https://doi.org/10.1017/9781108883856.024>

Tomasz z Akwinu, Traktat o człowieku, tłum. S. Świeżawski, Poznań 1956.

Trzcziński J., Podmiotowy zakres skargi konstytucyjnej, w: L. Garlicki (red.), Konstytucja - wybory - parlament, Warszawa 2000.

Tuora-Schwierskott E., Pojęcie sumienia w doktrynie konstytucjonalistów niemieckich w świetle ochrony prawnej wolności sumienia i religii, "Państwo i Prawo" 2014, nr 18.

Uhlhorn G., Christian Charity in the Ancient Church, New York 1884.

Vischer R.K., When is a Catholic doing legal theory doing "Catholic Legal Theory?", "Seton Hall Law Review" 2010, vol. 40(3).

Wardle L.D., Protection of health-care providers. Rights of conscience in American law: Present, past, and future, "Ave Maria Law Review" 2010, vol. 9(1).

Wildes K.W., Institutional identity, integrity, and conscience, "Kennedy Institute of Ethics Journal" 1997, vol. 7(4). <https://doi.org/10.1353/ken.1997.0042>

Winczorek P., Komentarz do Konstytucji RP, Warszawa 2000.

Winkler R., Die Grundrechte der Europäischen Union. System und allgemeine Grundrechtslehren, Wien-New York 2006.

Wołodkiewicz W., Zabłocka M., Prawo rzymskie. Instytucje, Warszawa 2009.

Wójtowicz-Dawid A., Organizacje pozarządowe i ich rola w realizacji spójności społeczno-ekonomicznej - wybrane aspekty prawne, "Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy" 2011, nr 18.

Wróbel W., Problem klauzuli sumienia w prawie polskim w odniesieniu do ochrony życia, "Annales Canonici" 2010, nr 6.

Zaporowska J., Mazurkiewicz J., Cel fundacji, "Monitor Prawniczy" 1994, nr 12.

Zielińska E. (red.), Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Komentarz, Warszawa 2008.

Zoll A., Charakter prawny klauzuli sumienia, "Medycyna Praktyczna" 2014, nr 1.

Zoll A., Klauzula sumienia, w: P. Stanisławski, J. Pawlikowski, M. Ordon (red.), Sprzeciw sumienia w praktyce medycznej - aspekty etyczne i prawne, Lublin 2014.

Żuławska C., w: System Prawa Handlowego, t. I, Prawo handlowe - część ogólna, red. S. Włodyka, Warszawa 2009.

## **Orzecznictwo**

### **Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego**

Orzeczenie TK z 15 stycznia 1991 r., U 8/90 (OTK 1991, nr 1, poz. 8).

Orzeczenie TK z 28 maja 1997 r., K 26/96 (OTK 1997, nr 2, poz. 19).

Wyrok TK z 24 lutego 1999 r., SK 4/98 (OTK 1999, nr 2, poz. 24).

Wyrok TK z 8 czerwca 1999 r., SK 12/98 (OTK 1999, nr 5, poz. 96).

Wyrok TK z 29 maja 2001 r., K 5/01 (OTK 2001, nr 4, poz. 87).

Wyrok TK z 7 października 2015 r., K 12/14 (OTK-A 2015, nr 9, poz. 143).

Uchwała TK z 24 czerwca 1991 r., W 11/91 (OTK 1992, nr 1, poz. 18).

### **Orzeczenia Sądu Najwyższego**

Uchwała składu 7 sędziów SN z 10 listopada 1986 r., III CZP 17/86 (OSNC 1987, nr 10, poz. 145).

Uchwała SN z 7 lipca 1993 r., III CZP 88/93 (OSNC 1994, nr 1, poz. 14).

Uchwała składu 7 sędziów SN z 16 lipca 1993 r., I PZP 28/93 (OSNC 1994, nr 1, poz. 2).

Uchwała SN z 11 maja 2005 r., III CZP 11/05 (OSNC 2006, nr 3, poz. 48).

Uchwała SN z 13 stycznia 2006 r., III CZP 122/05 (OSNC 2006, nr 12, poz. 200).

Uchwała SN z 22 lutego 2006 r., III CZP 8/06 (OSNC 2006, nr 7–8, poz. 123).

Uchwała SN z 19 listopada 2010 r., III CZP 79/10 (OSNC 2011, nr 4, poz. 41).

Uchwała składu 7 sędziów SN z 27 marca 2018 r., III CZP 60/17 (LEX nr 2463496).

Uchwała składu 7 sędziów SN z 22 października 2019 r., I NSNZP 2/19 (LEX nr 2729318).

Wyrok SN z 6 października 1936 r., II K 872/36 (LEX nr 364107).

Wyrok SN z 14 listopada 1986 r., II CR 295/86 (LEX nr 3340).

Wyrok SN z 26 stycznia 1993 r., III ARN 93/92 (LEX nr 2225523).

Wyrok SN z 28 kwietnia 1997 r., I PKN 118/97 (LEX nr 31725).

Wyrok SN z 12 czerwca 2002 r., III CKN 618/00 (OSNC 2003, nr 6, poz. 84).

Wyrok SN z 7 marca 2003 r., I CKN 100/01 (LEX nr 83833).

Wyrok SN z 21 listopada 2003 r., V CK 16/03 (OSNC 2004, nr 6, poz. 104).

Wyrok SN z 6 kwietnia 2004 r., I CK 484/03 (LEX nr 132396).

Wyrok SN z 26 października 2006 r., I CSK 169/06 (LEX nr 607233).

Wyrok SN z 11 stycznia 2007 r., II CSK 392/06 (LEX nr 276219).

Wyrok SN z 3 marca 2008 r., II KK 293/07 (LEX nr 392605).

Wyrok SN z 12 czerwca 2008 r., III CSK 16/08 (OSNC 2009, nr 3, poz. 48).

Wyrok SN z 17 lipca 2008 r., II CSK 111/08 (LEX nr 447659).

Wyrok SN z 23 września 2009 r., I CSK 346/08 (OSNC 2010, nr 3, poz. 48).

Wyrok SN z 6 maja 2010 r., II CSK 640/09 (LEX nr 598758).

Wyrok SN z 6 maja 2010 r., II CSK 580/09 (LEX nr 602234).

Wyrok SN z 2 marca 2011 r., II PK 204/10 (LEX nr 817517).

Wyrok SN z 5 kwietnia 2013 r., III CSK 198/12 (LEX nr 1371708).

Wyrok SN z 20 września 2013 r., II CSK 1/13 (LEX nr 1388592).

Wyrok SN z 24 czerwca 2014 r., I CSK 532/13 (OSNC 2015, nr 5, poz. 61).

Wyrok SN z 22 stycznia 2015 r., I CSK 16/14 (LEX nr 1621771).

Wyrok SN z 11 sierpnia 2016 r., I CSK 419/15 (LEX nr 2087104).

Wyrok SN z 18 września 2019 r., IV CSK 297/18 (LEX nr 2734448).

Wyrok SN z 3 października 2019 r., I CSK 294/18 (baza orzeczeń SN).

Wyrok SN z 20 lutego 2020 r., IV CSK 518/18 (LEX nr 3221524).

Postanowienie SN z 23 lutego 1990 r., I PR 446/89 (OSNC 1991, nr 7, poz. 96).

Postanowienie SN z 8 listopada 1993 r., I PRN 99/93 (Legalis).

Postanowienie SN z 7 stycznia 1997 r., I CKN 16/96 (LEX nr 50558).

Postanowienie SN z 14 marca 1997 r., I CKN 78/96 (LEX nr 1633825).

Postanowienie SN z 12 lutego 2002 r., I CKN 1568/99 (LEX nr 53294).

Postanowienie SN z 27 października 2005 r., III CK 155/05 (OSNC 2006, nr 7–8, poz. 137).

#### **Orzeczenia sądów powszechnych**

Wyrok SA w Warszawie z 28 listopada 2006 r., VI ACa 420/06 (LEX nr 1640928).

Wyrok SA w Warszawie z 20 grudnia 2011 r., I ACa 569/11 (LEX nr 1220682).

Wyrok SA w Katowicach z 17 stycznia 2013 r., V ACa 655/12 (LEX nr 1280271).

Wyrok SA w Warszawie z 26 kwietnia 2013 r., I ACa 1002/12 (LEX nr 1322739).

Wyrok SA w Krakowie z 16 października 2014 r., I ACa 945/14 (LEX nr 1665097).

#### **Orzeczenia sądów administracyjnych**

Wyrok NSA [w Poznaniu] z 21 kwietnia 1994 r., SA/Po 3259/93 (LEX nr 22831).

Wyrok WSA w Warszawie z 4 grudnia 2014 r., VII SA/Wa 2043/14 (LEX nr 1749556).

#### **Orzecznictwo amerykańskie**

Orzeczenie SN USA z 29 maja 1961 r. w sprawie Braunfeld v. Brown [366 U.S. 599. (1961)].

Orzeczenie SN USA z 17 czerwca 1963 r. w sprawie Sherbert v. Verner – opinia większości autorstwa sędziego Brennana [374 U.S. 398 (1963)].

Orzeczenie SN USA z 15 maja 1972 r. w sprawie Wisconsin v. Yoder – opinia większości autorstwa sędziego Burgera [406 U.S. 205 (1972)].

Orzeczenie SN USA z 22 stycznia 1973 r. w sprawie Doe v. Bolton – opinia większości sędziego Blackmuna [410 U.S. 179 (1973)].

Orzeczenie SN USA z 1 grudnia 1975 r. w sprawie Greco v. Orange Mem. Hosp. Corp. [513 F.2d 873 (5th Cir.)].

Orzeczenie SN USA z 20 czerwca 1977 r. w sprawie Poelker v. Doe [515 F.2d 541, 546 (8th Cir. 1975)].

Orzeczenie SN USA z 30 czerwca 1980 r. w sprawie Harris v. McRae – opinia większości autorstwa sędziego Stewarta [448 U.S. 297 (1980)].

Orzeczenie SN USA z 3 lipca 1989 r. w sprawie Webster v. Reprod. Health Services – opinia większości autorstwa sędziego Rehnquista [492 U.S. 490, 507–511 (1989)].

Orzeczenie SN USA z 17 kwietnia 1990 r. w sprawie Employment Division, Department of Human Resources of Oregon v. Smith – opinia większości autorstwa sędziego Scali [494 U.S. 872 (1990)].

Orzeczenie SN USA z 30 czerwca 2014 r. w sprawie Burwell v. Hobby Lobby Stores – opinia większości autorstwa sędziego Alito [573 U.S. (2014)].

Orzeczenie SN USA z 17 czerwca 2021 r. w sprawie Fulton et al. v. City of Philadelphia – opinia Prezesa Sądu Najwyższego Johna Robertsa [593 U. S. \_\_\_\_ (2021)].

Orzeczenie SN stanu Arizona z 11 maja 1976 r. w sprawie Roe v. Arizona Bd. of Regents [23 Ariz.App. 477, 534 P.2d 285 (1975)].

Orzeczenie SN dla stanu New Jersey z 17 listopada 1976 r. w sprawie Doe v. Bridgeton Hospital Ass'n, Inc. [71 N.J. 478 (1976)].

Orzeczenie SN dla Nowego Jorku z 14 października 1993 r. w sprawie Elbaum by Elbaum v. Grace Plaza of Great Neck [544 N.Y.S.2d 840, 848 (App. Div. 1989)].

Orzeczenie SN dla Nowego Meksyku z 22 sierpnia 2013 r. w sprawie Elane Photography LLC v. Vanessa Willock [Docket No. 33,687].

Orzeczenie SN dla stanu Massachusetts z 11 września 1986 r. w sprawie Brophy v. New England Sinai Hospital [497 N.E.2d 626, 639 (Mass. 1986)].

Orzeczenie SA dla Dystryktu Kolumbii z 15 czerwca 1964 r. w sprawie wniosku President and Directors of Georgetown College, Inc., a Body Corporate [331 F.2d 1000 (D.C. Cir. 1964)].

Orzeczenie SA Kalifornii z 30 listopada 1988 r. w sprawie Conservatorship of Morrison v. Abramovice [253 Cal. Rptr. 530, 531 (Cal. Ct. App. 1988)].

Orzeczenie SN USA z 22 stycznia 1973 r. w sprawie Roe v. Wade – opinia większości autorstwa sędziego Blackmuna [410 U.S. 113 (1973)].

Orzeczenie Sądu Apelacyjnego dla Szóstego Okręgu z 18 sierpnia 1976 r. w sprawie Wolfe v. Schroering (541 F.2d 523, 527).

Orzeczenie Sądu dla Dystryktu Massachusetts z 30 stycznia 1974 r. w sprawie Doe v. Hale Hosp. [500 F.2d 144, 147 (1st Cir. 1974)].

Orzeczenie SA dla Dystryktu Kolumbii z 9 października 1970 r. w sprawie Shulman v. Washington Hospital Center [319 F.Supp. 252 (1970)].

Orzeczenie SA dla Szóstego Okręgu z 2 lutego 1973 r. w sprawie O'Neill v. Grayson County War Memorial Hospital [472 F.2d 1140 (6th Cir. 1973)].

Orzeczenie SA dla Dziewiątego Okręgu z 27 października 1972 r. w sprawie Taylor v. St. Vincent's Hospital [369 F. Supp. 948 (D. Mont. 1973)].

Orzeczenie SA dla Dziewiątego Okręgu z 26 sierpnia 1975 r. w sprawie Taylor v. St. Vincent's Hospital (523 F.2d 75).

Orzeczenie SA dla Trzeciego Okręgu z 10 sierpnia 2000 r. w sprawie Yvonne Shelton v. University of Medicine & Dentistry of New Jersey [223 F.3d 220, 223 (3d Cir. 2000)].

Orzeczenie Sądu dla Północnego Dystryktu Indiany z 21 grudnia 1989 r. w sprawie Tramm v. Porter Mem'l Hosp. [128 F.R.D. 666, 667–68 (N.D. Ind. 1989)].

### **Orzecznictwo brytyjskie i kanadyjskie**

Orzeczenie SN UK z 17 grudnia 2014 r. w sprawie Greater Glasgow Health Board v. Doogan & another – opinia większości autorstwa Lady Hale ([2014] UKSC 68).

Orzeczenie Trybunału ds. Organizacji Charytatywnych z 13 marca 2009 r. w sprawie Father Hudson's Society, Catholic Care (Leeds) oraz The Charity Commission for England and Wales, [http://www.charity.tribunals.gov.uk/documents/decisions/RulingonPreliminaryQuestion\\_13Mar09.pdf](http://www.charity.tribunals.gov.uk/documents/decisions/RulingonPreliminaryQuestion_13Mar09.pdf) (dostęp: 2.02.2022).

Orzeczenie Wyższego Sądu z 17 marca 2010 r. w sprawie Catholic Care (Diocese of Leeds) v. Charity Commission for England and Wales & Anor [2010] England and Wales High Court – opinia sędziego Briggsa, [2010] EWHC 520 (Ch), Case No: CH2009/APP/0409.

Orzeczenie Wyższego Trybunału z 2 listopada 2012 r. w sprawie Catholic Care (Diocese of Leeds) v. Charity Commission for England and Wales – opinia sędziego Salesa, [2012] UKUT 395 (TCC).

Orzeczenie Quebec Superior Court z 18 czerwca 2010 r. w sprawie Loyola High School c. Courchesne – opinia sędziego Gerarda Dugré.

Orzeczenie Quebec Court of Appeal z 4 grudnia 2012 r. w sprawie Quebec (Procureur général) v. Loyola High School.

Orzeczenie Sądu Najwyższego Kanady z 19 marca 2015 r. w sprawie Loyola High School v. Quebec – opinia większości autorstwa sędzi Rosalii Abelli, popartej przez sędziów Louisa LeBel, Thomasa Cromwella oraz Andromache Karakatsanis, wraz z opinią mniejszości sędziego Michaela Moldavera, popartą przez Beverley'a McLachlina oraz Marshalla Rothsteina.

### **Orzecznictwo niemieckie**

Wyrok I Senatu FTK z 17 lutego 1965 r., 1BvR 732/64 (BVerfGE 18, 385).

Wyrok II Senatu FTK z 21 września 1976 r., 2 BvR 350/75 (BVerfGE 42, 312).

Orzecznictwo **225**

Wyrok FTK z 18 października 1989 r., 1 BvR 1013/89 [EuGRZ 1990, s. 195 (196)].

Wyrok I Izby I Senatu FTK z 11 sierpnia 1999 r., 1 BvR 2181/98 (NJW 1999, 3399).

Wyrok II Izby Pierwszego Senatu FTK z 13 grudnia 2006 r., 1 BvR 2084/05 (BVerfGE 10, 66–79).

Wyrok II Senatu FTK z 22 listopada 2014 r., 2 BvR 661/12 (BVerfGE 137, 273–345).

### **Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka**

Postanowienie Komisji z 11 października 1984 r., N. v. Szwecja (skarga nr 10410/83).

Postanowienie Komisji z 6 grudnia 1991 r., Autio v. Finlandia (skarga nr 17086/90).

Postanowienie Komisji z 30 listopada 1994 r., Peters v. Holandia (skarga nr 22793/93).

Postanowienie Komisji z 22 maja 1995 r., Heudens v. Belgia (skarga nr 24630/94).

Wyrok ETPC z 25 maja 1993 r., Kokkinakis v. Grecja (skarga nr 14307/88).

Wyrok ETPC z 26 września 1996 r., Manoussakis i inni v. Grecja (skarga nr 18748/91).

Wyrok ETPC z 15 września 2009 r., Mirolubovs i inni v. Łotwa (skarga nr 798/05).

Wyrok ETPC z 20 października 2009 r., Lombardi Vallauri v. Włochy (skarga nr 39128/05).

Wyrok ETPC z 27 października 2009 r., Bayatyan v. Armenia (skarga nr 23459/03).

Wyrok ETPC z 7 lipca 2011 r., Bayatyan v. Armenia (skarga nr 23459/03).

Wyrok ETPC z 20 marca 2007 r., Tysiąc v. Polska (skarga nr 5410/03).

Wyrok ETPC z 26 maja 2011 r., R.R. v. Polska (skarga nr 27617/04).

Postanowienie ETPC z 2 października 2001 r., Pichon i Sajous v. Francja (skarga nr 49853/99).

Postanowienie ETPC z 11 lutego 2020 r., Steen v. Szwecja (skarga nr 62309/17).

Postanowienie ETPC z 11 lutego 2020 r., Grimmark v. Szwecja (skarga nr 43726/17).

### **Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej**

Wyrok Wielkiej Izby Trybunału z 11 września 2018 r., C-68/17, IR v. JQ, EU:C:2018:696.

### **Akty prawne**

#### **Akty prawa polskiego**

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.).

Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.).

Ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510).

Ustawa z 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2167).

Ustawa z 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261).

Ustawa z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1347 ze zm.).

Ustawa z 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.) – uchylona z dniem 1 lipca 2011 r.

Ustawa z 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. Nr 17, poz. 78 ze zm.).

Ustawa z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. z 2021 r. poz. 790 ze zm.).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138).

Ustawa z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.).

Ustawa z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1285 ze zm.).

Ustawa z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 849 ze zm.).

Ustawa z 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz.U. z 2022 r. poz. 498).

Ustawa z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 633 ze zm.).

Ustawa z 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 551).

Ustawa z 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 1082 ze zm.).

Ustawa z 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm.).

Ustawa z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz.U. z 2020 r. poz. 983).

### **Akty międzynarodowe**

Dyrektywa Rady 2000/78/WE z 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.Urz. WE L 303, s. 16).

II Konwencja haska o prawach i zwyczajach wojny lądowej z 29 lipca 1899 r.

IV Konwencja haska dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej z 18 października 1907 r. (Dz.U. z 1927 r. Nr 21, poz. 161).

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167).

Protokół dodatkowy nr 1 z 8 czerwca 1977 r. do konwencji genewskich, dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Dz.U. z 1992 r. Nr 41, poz. 175).

### **Akty prawa państw obcych**

Konstytucja Stanów Zjednoczonych (w oryginalnej wersji językowej), Senat USA, [http://www.senate.gov/civics/constitution\\_item/constitution.htm](http://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm) (dostęp: 2.02.2022).

Kodeks stanu Pensylwania (Pennsylvania Code).

Kodeks stanu Waszyngton (Revised Code od Washington), Wash. Rev. Code. *California Health and Safety Code*, § 123420(a) (West 2006).

*Kentucky Revised Statutes*, Ky. Rev. Stat. Ann. § 311.800(5)(c).

*Pennsylvania Consolidated Statutes*, 18 Pa. Consol. Stat. § 3213(f)(1) (2000).

*Human Rights Act* z 1998 r., The National Archives: 1998 c. 42, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/contents> (dostęp: 2.02.2022).

*Abortion Act* z 1967 r., The National Archives: 1967 c. 87, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/87/contents> (dostęp: 2.02.2022).

*Equality Act* z 2010 r., The National Archives: 2010 c. 15, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/contents> (dostęp: 2.02.2022).

*The Equality Act (Sexual Orientation) Regulations 2007*, The National Archives: 2007 No. 1263, <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2007/1263/contents/made> (dostęp: 2.02.2022).

*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* (BGBl. 1949, s. 1), <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf> (dostęp: 2.02.2022),

polska wersja językowa: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80205000.pdf> (dostęp: 2.02.2022).

*Gesetz zur Vermeidung und Bewältigung von Schwangerschaftskonflikten* (BGBl. I, s. 1398 ze zm.).

*Gesetz zum Schutz von Embryonen* (BGBl. I, s. 2746 ze zm.).

## Inne

American Hospital Association, *Fast Facts on US Hospitals*, 2016, <http://www.aha.org/research/rc/stat-studies/fast-facts.shtml> (dostęp: 2.02.2022).

Council of Europe, *The Conscience of Europe. 50 Years of the European Court of Human Rights*, London 2010.

Deklaracja o wolności religijnej „Dignitatis humanae”, 7 grudnia 1965 r.

Deutschen Bischöfe, *Grundordnung des kirchlichen Dienstes im Rahmen kirchlicher Arbeitsverhältnisse*, Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, [https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse\\_downloads/VDD/db051\\_11\\_aufgabe.pdf](https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/VDD/db051_11_aufgabe.pdf) (dostęp: 3.05.2022).

Guttmacher Institute, *State Policies in Brief. Refusing to Provide Health Services*, stan na 1 stycznia 2022 r., <https://www.guttmacher.org/state-policy/explore/refusing-provide-health-services> (dostęp: 27.01.2022).

HHS Announces Final Conscience Rule Protecting Health Care Entities and Individuals, 21 maja 2019 r., <https://www.hhs.gov/guidance/document/hhs-announces-final-conscience-rule-protecting-health-care-entities-and-individuals> (dostęp: 27.01.2022).



Office of the Secretary of Health and Human Services, *Final Rule, Regulation for the Enforcement of Federal Health Care Provider Conscience Protection Laws*, 23 stycznia 2011 r., <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/FR-2011-02-23/pdf/2011-3993.pdf> (dostęp: 2.02.2022).

Raport PRM: *Rynek szpitali niepublicznych w Polsce 2015. Analiza porównawcza województw i perspektywy rozwoju* – cyt. za: KR, *W Polsce działa 560 niepublicznych szpitali, głównie w oparciu o kontrakty*, RynekZdrowia.pl, 22 października 2015 r., <http://www.rynekzdrowia.pl/Finanse-i-zarzadzanie/W-Polsce-dziala-560-niepublicznych-szpitali-glownie-w-oparciu-o-kontrakty,156090,1.html> (dostęp: 18.01.2022).

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Mazowieckiego LEX I.4131.97.2014.JJ z 25 lipca 2014 r.

Travaux Préparatoires de l'article 4 de la Convention (Preparatory work on Article 9 of the Convention), Strasburg 1962, [http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-ART4-DH\(62\)10-BIL1712017.PDF](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-ART4-DH(62)10-BIL1712017.PDF) (dostęp: 19.01.2022).

Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z 21 lipca 2014 r. skierowane do Ministra Zdrowia, nr I.812.8.2014.AM.

*Wytyczne dla katolickiej służby zdrowia (Ethical Religious Directives for Catholic Health Care Services)*, Konferencja Biskupów USA, 2009, <http://www.usccb.org/issues-and-action/human-life-and-dignity/health-care/upload/Ethical-Religious-Directives-Catholic-Health-Care-Servicesfifth-edition-2009.pdf> (dostęp: 26.01.2022).\_\_